

A87/11 CO:2046965

13 maart 1987

DE REACTIES IN OOST-EUROPA OP HET "NIEUWE DENKEN" VAN GORBACHEV

De plannen van de Sovjetrussische partijleider Michael GORBACHEV tot ingrijpende herstructurering (perestrojka) en grotere openheid (glasnost) in de samenleving moeten bij veel Oosteuropese leiders traumatische herinneringen oproepen aan vroegere liberaliseringspogingen in eigen land. Het grote verschil is dat de 'liberale' geluiden nu niet zoals in '56, '68 of '80, opklinken vanuit de basis in een satellietland, dat elk ogenblik weer door Moskou tot de orde kan worden geroepen, maar afkomstig zijn vanuit de top van de Sovjet-supermogendheid zelf.

GORBACHEV, die zich als nieuwe leider kan afzetten tegen fouten van zijn voorgangers om zijn eigen machtsbasis te vestigen, bevindt zich in een wezenlijk andere situatie dan zijn collega's in Oost-Europa. Voor de laatste betekent kritiek op het gevoerde beleid immers ook kritiek op hun eigen functioneren. Tegen deze achtergrond is het begrijpelijk dat de reacties op GORBACHEVS hervormingen variëren van voorzichtig positief tot nauwelijks verhuld negatief.

De houding van de Oost Duitsers wordt gekenmerkt door een welhaast pedante arrogantie. HONECKER c.s. laten doorschemeren dat zij niets meer van de Sovjets hebben te leren en dat hun eigen aanpak reeds jaren geleden van de DDR een socialistische modelstaat met een krachtige economie heeft gemaakt. In de CSSR, waar het economische en maatschappelijk leven vrijwel volledig is gestagneerd, nemen vooral de haviken in de partijleiding indirect maar overduidelijk afstand van de nieuwe koers van het Kremlin. Met name politburolid en CC-secretaris BILAK heeft de "rechts-opportunisten" in eigen land zonder omwegen gewaarschuwd de huidige situatie in de USSR vooral niet te vergelijken met de toestand in Tsjechoslowakije aan de vooravond van de Praagse Lente in 1968.

De Roemeense partijleider CEAUSESCU stelt zich duidelijk afwijzend op tegenover de door GORBACHEV nagestreefde vernieuwingen, die hij impliciet in strijd met het wetenschappelijk socialisme noemt en kennelijk als een bedreiging van zijn eigen machtspositie ziet.

In tegenstelling tot de DDR, de CSSR en Roemenie stellen Bulgarije, Hongarije en Polen zich om verschillende redenen althans verbaal positief op tegenover de huidige ontwikkelingen in de Sovjet-Unie. De Bulgaarse politieke top hoopt blijkbaar met zijn steunbetuigingen aan GORBACHEV de harde kritiek van het

Kremlin op de slecht functionerende economie in Bulgarije enigzins te bezweren.

In Hongarije geven KADAR en de zijnen te kennen in GORBACHEV's plannen een rechtvaardiging te zien van hun eigen hervormende pioniersarbeid, maar zij laten zich terughoudend uit over imitatie daarvan, met het argument dat ervaringen van een bepaalde CP niet zonder meer door een zusterpartij in een ander land met andere omstandigheden "getransplanteerd" kunnen worden. De Poolse leider JARUZELSKI lijkt zich door de recente ontwikkelingen in de USSR aangemoedigd te voelen. Zich de persoonlijke lof van GORBACHEV tijdens het congres van de Poolse CP in 1986 herinnerend, hoopt de Poolse partijleider wellicht van Moskou de ruimte te krijgen het systeem van de sterk gecentraliseerde planeconomie enigzins los te laten om op eigen wijze de economische problemen in Polen op te lossen.

Samenvattend kan geconcludeerd worden dat in Oost-Europa op zeer uiteenlopende wijze wordt gereageerd op GORBACHEV's "perestrojka" en "glasnost". Welke uitwerking de recente hervormingen in de USSR zullen hebben op de verhoudingen tussen de verschillende Oosteuropese landen enerzijds en het Kremlin anderzijds kan op dit moment niet beoordeeld worden. Veelbetekenend is echter dat juist de conservatieven in Oost-Europa, die zich in het verleden hebben gemanifesteerd als trouwe Sovjet-vazallen, nu voorzichtig een "eigen weg" beginnen te bepleiten. Of GORBACHEV de spanningen die daardoor wellicht worden opgeroepen kan beheersen, hangt af van mate waarin hij in staat zal zijn niet alleen in eigen land, maar ook elders in Oost-Europa de weerstand tegen zijn vernieuwingsbeleid door personele mutaties te breken.